А. О. Гусєв
аспірант спеціальності «Економіка»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ESG-ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУБ'ЄКТНОЇ МОДЕЛІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У новітніх умовах глобальної регіоналізації та вичерпаності неоліберальної моделі фінансіалізації трансформація ESG-звітності в Україні потребує переосмислення: вона має перетворитися з інструменту наднаціональної уніфікації на механізм контролю за відтворенням матеріально-технічного базису країни. Основна мета даних тез полягає в обґрунтуванні переходу до суб'єктної моделі економічної євроінтеграції України, за якої критеріями сталого розвитку стають реіндустріалізація, демографічна стійкість та технологічний суверенітет. Такий підхід дозволяє замінити інституційну імітацію на реальний моніторинг ресурсного забезпечення, що має критичне значення для зміцнення національної суб'єктності в умовах глобальної турбулентності.

Сучасна концепція ESG (Environmental, Social, Governance) на сьогодні є загальновизнаною моделлю нефінансового звітування, що покликана систематизувати вплив бізнесу на екологічні, соціальні та управлінські аспекти сталого розвитку. В її основі лежить принцип прозорості та підзвітності корпоративного сектору перед інвесторами та іншими стейкхолдерами. Ключовим інструментом імплементації цієї концепції на рівні ЄС стала Директива (ЄС) 2022/2464 (CSRD) про корпоративну звітність щодо сталого розвитку, яка запроваджує стандартизовані вимоги до розкриття інформації про сталий розвиток, перетворюючи ESG-звітність на обов'язковий елемент корпоративного управління.

Дана директива впроваджує стандарти подвійної суттєвості (фінансову суттєвість і суттєвість впливу), обов'язкову верифікацію та цифрову звітність, що фактично інтегрує ESG у корпоративне управління [1].

Імплементація вимог Директиви (ЄС) 2022/2464 в Україні наразі набуває форми законодавчого закріплення через законопроєкт № 13598, що спрямований на гармонізацію правового

поля України з європейськими стандартами корпоративної звітності. Однак, без критичного переосмислення ключових положень Директиви через призму національної стійкості, існує ризик перетворення звітності на новий бюрократичний інструмент інституційної імітації, що обтяжує реальний сектор економіки України, не забезпечуючи при цьому реального моніторингу ресурсного відтворення країни.

При цьому даний законопроєкт не встановлює алгоритм адаптації Директиви (ЄС) 2022/2464 до національного законодавства України і лише передбачає критерії підприємств, що підлягатимуть обов'язковому складанню звітності зі сталого розвитку, а також звітні періоди, починаючи з яких різні категорії підприємств подаватимуть ESG-звітність у випадку набрання чинності цього законопроєкту [2].

Варто відзначити, що концепція ESG-звітності, втілена в Директиві (ЄС) 2022/2464 та інших нормативних документах, містить у своїй основі низку системних ризиків, які для України як економіки, що розвивається, і перебуває в умовах воєнного стану та майбутнього післявоєнного відновлення набувають критичного значення:

1) деіндустріалізація під приводом екологічних вимог – високі екологічні вимоги, що є прийнятними для постіндустріальних економік ЄС, в умовах України стають механізмом зеленого протекціонізму. Під виглядом модернізації реальний сектор зазнає необґрунтованого тиску, що змушує підприємства скорочувати виробничі потужності через неможливість виконання стандартів, які ігнорують технологічну специфіку економіки країн, що розвиваються;

2) атомізація суспільства через імпортований соціальний порядок денний – соціальний блок стандартів, який фокусується здебільшого на засадах «рівності результатів» і «позитивної дискримінації» на практиці спричиняє ерозію меритократії та негативний відбір, призводить до зниження загальноекономічної ефективності, а також дроблення суспільства на вузькі мікрогрупи та мікроідентичності, що заміщує загальнонаціональні інтереси. Така фрагментація послаблює соціальну згуртованість, роблячи суспільство вразливим до зовнішнього корпоративного контролю;

3) надмірна бюрократизація – впровадження надмірної звітності призводить до нагромадження системи зайвими

посередницькими ланками (консалтинговими фірмами, аудиторами зі сталого розвитку та бюрократичними апаратами збору нефінансової звітності). Це перетворює ESG на «податок на складність», де значна частина ресурсів витрачається на обслуговування звітності, а не на реальне виробництво. Поява цих прошарків знижує ефективність реального сектору, здорожує кінцеву продукцію, створює трансакційні бар'єри для розвитку виробництва та інтегрує в економіку непродуктивні сфери діяльності;

4) посилення залежності від наднаціональних інституцій – ESG-звітність підпорядковує стратегічні рішення компаній реального сектору критеріям, визначеним міжнародними фондами та рейтинговими агенціями, а не завданням національної реіндустріалізації. Це перетворює вітчизняний бізнес на керовану ззовні структуру, що втрачає зв'язок із державними пріоритетами розвитку [3].

Основним шляхом мінімізації вищезазначених ризиків є застосування суб'єктної моделі адаптування ESG-звітності в Україні. Це передбачає суворе дотримання виключно нормативних вимог Директиви (ЄС) 2022/2464 за умови ігнорування супутніх неформальних методичних рекомендацій у вигляді «кращих світових практик» та/або «передового міжнародного досвіду». Відмежування від «м'якого права» дозволить Україні уникнути пастки фіктивної капіталізації та бюрократичного обтяження, поєднавши виконання євроінтеграційних зобов'язань із реальними потребами реіндустріалізації та розбудови внутрішнього матеріально-технічного базису економіки.

Суб'єктна модель адаптації ESG в Україні ґрунтується на таких засадах національного суверенітету:

1) екологічний суверенітет – пріоритет національних стандартів природокористування над механізмами наднаціонального фіскального тиску (вуглецевих податків);

2) соціальний захист – акцент на подоланні внутрішніх демографічних викликів та підтримка вразливих верств населення України замість копіювання соціальних моделей, характерних для лідерів глобальних технологічних хабів;

3) цифровий суверенітет – використання блокчейн-технологій для забезпечення внутрішньої прозорості та захисту стратегічних активів від зовнішнього корпоративного втручання.

Кінцевою довгостроковою метою впровадження ESG-звітності має стати перехід до моделі «звітності без звітування». Ця модель передбачає:

– автоматизацію процесів (використання технологій Індустрії 4.0 та прямих промислових даних для формування нефінансових показників у режимі реального часу);

– усунення посередників (мінімізацію залежності реального сектору від непродуктивних департаментів сталого розвитку та зовнішніх аудиторських фірм, що знижує трансакційні витрати);

– технологічну трансформацію (перетворення звітності з бюрократичного обтяження на ефективний інструмент операційного управління, що забезпечує «цифровий суверенітет» даних підприємства).

Список використаної літератури

1. Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union. L 322, 16.12.2022, p. 15–80. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464 (дата звернення: 14.06.2026).
2. Проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо звітування про сталий розвиток» (№ 13598). *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56996 (дата звернення: 14.06.2026).
3. Гусєв А.О. Методологічні засади вимірювання макроекономічної стабільності в умовах глобальної регіоналізації. *Ефективна економіка*. 2026. № 4. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/10152/10299 (дата звернення: 14.06.2026).